

وضعیت اعتبارات تحقیقاتی کشور

در سالهای 69-72

معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی

مقاله‌ای که از نظرتان می‌گذرد با تدقیق در شیوه توزیع اعتبارات پژوهشی نشان می‌دهد که سهم وزارت فرهنگ و آموزش عالی با توجه به آنکه بیشترین حجم نیروی پژوهشگر را به خود جای داده بسیار ناچیز است و ضرورت بازنگری در این خصوص لازم به نظر می‌رسد.

01 مقدمه :

عوامل اصلی تحقیقات در سطح کلان عبارتند از نیروی انسانی، اعتبارات تحقیقاتی، فضای کالبدی، تجهیزات تحقیقاتی و منابع اطلاعاتی، امزوره کشورهای پیشرفته بعضاً تا 3 درصد از تولید ناخالص ملی خود را صرف امور تحقیقاتی میکنند که در کشور ما در سال 1371 حدود 0/4 درصد تولید ناخالص داخلی صرف این امر شده است و قرار است در طول برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به 2 درصد برسد.

توزیع اعتبارات تحقیقاتی بین بخشهای متولی تحقیقات نیز خود امر مهمی است. اعتبارات تحقیقاتی می باید بر اساس معیارهایی توزیع شو که این معیارها به عنوان پارامترهای توابعی باشند مکه نتایج تحقیقات، خروجی این توابع اند این موضوع باید از دیدگاههای مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. مثلاً نیروی انسانی یکی از آنها و شاید عمده ترین این معیارهاست.

از طرف دیگر نسبت اعتبارات تحقیقاتی دانشگاهها در مقایسه با کل اعتبارات

آنها را می‌توان نشان‌دهنده این امر دانست که در دانشگاه‌های کشور، به عنوان یک یاز اصلی ترین جایگاه‌های تحقیقاتی با پتانسیل بالا، تا چه میزان برای تحقیقات اهمیت قائل اند.

در این گزارش ابتدا مقایسه ای بین اعتبارات تحقیقاتی وزارتخانه های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - به عنوان دو وزارتخانه متولی اصلی تحقیقات - و سایر سازمانها و دستگاههای اجرایی کشور که از بوجه تحقیقاتی استفاده می کنند، صورت گرفته است. سپس نشان

داده شده است که این اعتبارات به چه نحوی در امور مختلف توزیع شده سهم هر یک از امور از اعتبارات تحقیقاتی چقدر است. در قسمت دیگر این گزارش نحوه توزیع اعتبارات تحقیقاتی به تفکیک برنامه های تحقیقات نشان داده شده است. در خاتمه این بخش سهم اعتبارات تحقیقاتی استفاده می کنند، نشان داده شده است.

در قسمت دیگر گزارش، که مشخصاً اعتبارات دانشگاهها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی و بخشهای

ستادی آن را بررسی می کند، سهم بودجه تحقیقاتی از کل بودجه این وزارت در بخشهای تابعه آن، هم در سطح کلان و هم به تفکیک دانشگاهها و موسسات وابسته نشان داده شده است.

02 مقایسه اعتبارات پژوهشی دو وزارت خانه فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با سایر وزارتخانه ها

جدول 1، اعتبارات موسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر وزارتخانه ها در سالها 69 تا 72 را نشان میدهد.

با توجه به این جدول در چهار سال گذشته کل اعتبارات تحقیقاتی موسسات دارای ردیف بودجه در کل کشور سیر صعودی داشته است. افزایش سال 70 نسبت به سال 69 به میزان 27 درصد، سال 71 نسبت به سال 70، 30 درصد و افزایش سال 72 نسبت به سال 71 حدود 140 درصد است. مقدار اخر نشان میدهد که افزایش سال 72 نسبت به دیگر

سالها از جهش بسیار خوبی برخوردار بوده است. میزان افزایش بودجه تحقیقات برای وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سالهای 70 تا 72 نسبت به سال قبل از آن به ترتیب 57 درصد، 50 درصد و 120 درصد است. برای وزارت بهداشت، در مان و آموزش پزشکی به ترتیب 42 درصد و 200 درصد برای سایر وزارتخانه ها به ترتیب 23 درصد، 27 درصد و 130 درصد است که نشان می دهد افزایش سهم بودجه تحقیقات وزارت فرهنگ و آموزش عالی نسبت به سایر وزارتخانه ها در سالهای 70 و 71 بالاتر از میزان متوسط رشد بوده ولی در سال 72 از آهنگ رشد کمتری برخوردار است. بیشترین رشد در سال 72 نسبت به 71 در وزرات بهداشت و درمان و آموزش پزشکی است که حدود 200 درصد رشد برخوردار است (جدول 1)

جدول 2، نسبت درصد اعتبارات تحقیقاتی موسسات وابسته به وزارت خانه های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی وسایر وزارتخانه ها را نشان می دهد.

این جدول نشان می دهد که در سال ها 69 تا 72 به ترتیب حدود 85 درصد، 82 درصد، 79/5 درصد و 79 درصد از اعتبارات کل تحقیقاتی در وزارتخانه هایی غیر از فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت و درمان آموزش پزشکی مصرف شده است. سهم وزارت فرهنگ و آموزش عالی به ترتیب حدود 11 درصد، 13 درصد، 15 درصد و 14 درصد و سهم وزارت بهداشت به ترتیب حدود 5/5 درصد، 7 درصد و 7 درصد است. بنابراین در یک جمع بندی می توان مشاهده کرد که طی سالهای 69 تا 72 سهم سازمانها و دستگاههای وابسته به وزارتخانه های غیر از فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی بیش از 4 برابر مجموع این دو وزارتخانه بوده است. نکته مهم دیگری را که این جدول نشان میدهد این است که بیشترین اعتبارات تحقیقاتی در بخش عمرانی نصیب وزارتخانه های غیر فرهنگ و آموزش عالی، و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می شود. طی این سالها همواره بیش از 90 درصد اعتبارات عمرانی

تحقیقات مربوط به سایر وزارتخانه هاست (به ترتیب حدود 94 درصد، 94 درصد، 93 درصد، 92 درصد)، در حالی که سهم وزارت فرهنگ و آموزش عالی طی این سالها به ترتیب حدود 5 درصد، 6 درصد و 6/5 درصد و 6/5 درصد بوده است و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی طی سالهای 69 تا 70 کمتر از یک درصد و در سال 72 کمی بیش از یک درصد اعتبار عمرانی تحقیقاتی را به خود اختصاص داده است. (جدول 2)

آموزش عالی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر وزارتخانه ها را از بودجه عمومی دولت نشان میدهد. سهم بخش تحقیقات از بودجه عمومی دولت در سالهای 69 تا 72 به ترتیب 1/75 درصد، 1/48 درصد، 1/56 درصد و 1/63 درصد است که نشان میدهد با یک استثنا (سال 70) همواره سیر صعودی داشته است.

جالب توجه است که سهم اعتبارات عمرانی تحقیقاتی از کل اعتبارات عمرانی بودجه عمومی دولت طی این سالها جدول 3، سهم اعتبارات تحقیقاتی وزارت

فرهنگ و همواره نزولی است (به ترتیب 4، 3/5، 3/5 و 2/9 درصد) و سهم اعتبارات جاری تحقیقاتی از کل اعتبارات جاری بودجه عمومی دولت، بایک استثنا (درسال 71) همواره کمتر از 1 درصد است (جدول 3)

جدول 01 نسبت اعتبارات تحقیقاتی* موسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی وسایر وزارتخانه ها به تفکیک جاری، عمرانی و کل (72-69)

جمع کل	سایر وزارتخانه‌ها	وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی	وزارت فرهنگ و آموزش عالی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
				69(پ)	جاری
33475329	21524133	4317692	7633504	69(پ)	جاری
44714055	25823952	6440394	12449709	70(پ)	
72496940	43940985	8881394	19674561	71(پ)	
133118850	67796850	25905000	39417000	72(پ)	
71082641	67051610	498500	3532531	69(پ)	عمرانی
88717049	83220049	412000	5085000	70(پ)	
101435301	94196301	697000	6540000	71(پ)	
281140000	259436000	3600000	18104000	72(م)	
104557970	88575743	4816152	11166075	69(پ)	کل***
133431104	109044001	6852394	17534709	70(پ)	
174245991	138453036	9578394	26214561	71(پ)	
414908850	327882850	29505000	57521000	72(م)	

* اعتبارات تحقیقاتی فوق کلیه اعتبارات تحقیقاتی دولتی را شامل نمی‌شود و تنها مربوط به مراکز و سازمانهایی است که دارای ردیف بودجه‌ای مستقل هستند.

** کل اعتبارات تحقیقاتی به مجموع اعتبارات جاری و عمرانی از محل درآمدهای عمومی دولت و اعتبارات تحقیقاتی از محل درآمدهای اختصاصی دولت اطلاق می‌شود.

مأخذ: مجلس شورای اسلامی، قانون بودجه سالهای 69-72 کل کشور.

(پ) پرداختی

(م) مصوب

جدول 02 نسبت اعتبارات تحقیقاتی موسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی؛ بهداشت و درمان آموزش پزشکی وسایر وزارتخانه ها به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	سازمانها و دستگاهها	وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی	وزارت فرهنگ و آموزش عالی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
100	64/30	12/90	22/80	69(پ)	جاری
100	57/75	14/41	27/84	70(پ)	
100	60/61	13/25	27/14	71(پ)	
100	50/93	19/46	29/61	72(پ)	
100	94/33	0/70	4/97	69(پ)	عمرانی
100	93/80	0/46	5/73	70(پ)	
100	92/86	0/69	6/45	71(پ)	
100	92/28	1/28	6/44	72(م)	
100	84/71	4/61	10/68	69(پ)	کل ***
100	81/72	5/14	13/14	70(پ)	
100	79/46	5/50	15/04	71(پ)	
100	79/03	7/11	13/86	72(م)	

(پ) پرداختی

(م) مصوب

* به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

03 مقایسه اعتبارات پژوهشی

به تفکیک امور اجتماعی و

اقتصادی، عمومی و دفاع ملی

جدول 4، اعتبارات تحقیقاتی سالهای 69 تا 72 را به تفکیک امور نشان می دهد. امور عمومی شامل مجموعه وظایف دولت است که باعث برقراری عدالت، حفظ نظم و امنیت داخلی می

■ در سالهای اولیه برنامه اول توسعه

اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور، عمده

افزایش در امور عمومی و دفاع ملی است

در حالی که در سالهای آخر برنامه، افزایش

به امور اجتماعی و اقتصادی متمایل می شود.

شود. امور دفاع ملی آن قسمت از وظایف دولت را در بر دارد که باعث حفظ و حراست از مرزهای کشور می شود و امور اجتماعی و اقتصادی نیز

مجموعه وظایف دولت است که امکانات زیست مطلوب تر برای فعالیتهای اجتماعی یا اقتصادی را فراهم می کند.

جدول 3. سهم اعتبارات تحقیقاتی مؤسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و سایر وزارتخانه‌ها از بودجه عمومی دولت به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	سازمانها و دستگاههای اجرایی	وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی	وزارت فرهنگ و آموزش عالی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
				(پ)	(م)
0/78	0/50	0/10	0/18	69(پ)	جاری *
0/80	0/46	0/12	0/22	70(پ)	
1/04	0/63	0/13	0/28	71(پ)	
0/95	0/48	0/18	0/28	72(پ)	
4/02	3/80	0/03	1/20	69(پ)	عمرانی **
3/51	3/29	0/020	0/20	70(پ)	
3/48	3/23	0/02	0/22	71(پ)	
2/90	2/68	0/04	0/18	72(م)	
1/57	1/33	0/07	0/17	69(پ)	کل ***
1/48	1/21	0/08	0/19	70(پ)	
1/56	1/24	0/09	0/23	71(پ)	
1/63	1/28	0/12	0/23	72(م)	

* سهم اعتبارات جاری از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 4284778236 هزار ریال، 5553778036 هزار ریال، 6950960661 هزار ریال و 14012187629 هزار ریال بوده است.

** سهم اعتبارات عمرانی از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 1766311285 هزار ریال، 252748885 هزار ریال، 2915644201 هزار ریال و 9683885199 هزار ریال بوده است.

*** سهم اعتبارات عمرانی از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 6678418155 هزار ریال، 9008105501 هزار ریال، 11150826393 هزار ریال و 25425834700 هزار ریال بوده است.

(پ) پرداختی

(م) مصوب

جدول 4. اعتبارات تحقیقاتی امور مختلف به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

(ارقام به هزار ریال)

جمع کل	اقتصادی	اجتماعی	دفاع ملی	عمومی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
					69(پ)	70(پ)
33475329	13716705	17187532	1900000	671092	69(پ)	جاری
44714055	14935347	24548682	3399530	1830496	70(پ)	
72496940	24814665	35451284	9761000	2469991	71(پ)	
133118850	39455850	77120000	11800000	4743000	72(پ)	
71082641	62033165	8422568	--	626908	69(پ)	عمرانی
88717049	--	75915882	11433203	1367964	70(پ)	
101435301	85719869	14852932	--	862500	71(پ)	
281140000	235471000	44149000	--	1520000	72(م)	
104557970	75749870	25610100	1900000	1298000	69(پ)	کل*
133431104	90851229	35981885	3399530	3198460	70(پ)	
174245991	110534534	50617966	9761000	3332491	71(پ)	
414908850	274926850	121919000	11800000	6263000	72(م)	

* به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

(پ) پرداختی

(م) مصوب

طی سالهای 69 تا 72 سهم سازمانهای و دستگاههای وابسته به وزارتخانه های غیر از

فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

بیش از 4 برابر مجموع این دو وزارتخانه بوده است.

برابر 79 درصد، 190 درصد و 20 درصد

است، در امور اجتماعی به ترتیب 40

درصد، 40 درصد و 140 درصد افزایش

ملاحظه می شود و بالاخره در امور

اقتصادی افزایش 20 درصد، 21 درصد.

149 درصد مشاهده می شود. نظر به

این جدول نشان می دهد که امور

عمومی در سالهای 70 تا 72 نسبت به

سال پیش، از افزایشی به ترتیب برابر 24

درصد 4 درصد و 88 درصد برخوردار

است. در مورد امور دفاع ملی ملاحظه

می شود که میزان افزایش به ترتیب

اینکه میزان رشد اعتبارات تحقیقاتی طی این سالها به ترتیب 27 درصد، 30 درصد و 140 درصد است، ملاحظه میشود که در سالهای اولیه برنامه اول توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور، عمده افزایش در امور عمومی و دفاع ملی است در حالی که در سالهای آخر برنامه، افزایش به امور اجتماعی و اقتصادی متمایل می شود (جدول 4)

جدول 5، نسبت اعتبارات تحقیقاتی هر یک از امور را در سالهای 69 تا 72 نشان می دهد. همان طور که ملاحظه می شود در طول سالهای مورد بحث امور عمومی سهم بسیار اندکی از کل اعتبارات تحقیقاتی را به خود اختصاص می دهد (به ترتیب 1/2، 2/4، 1/9 و 1/5 درصد) و سهم امور دفاع ملی نیز چندان قابل توجه نیست (به ترتیب 1/8، 6/6، 2/8 و 5/2 درصد)؛ در حالی که امور اجتماعی و اقتصادی عمده ترین بخش اعتبارات تحقیقاتی را به خود اختصاص داده اند. سهم امور اجتماعی از اعتبارات تحقیقاتی به ترتیب 24/5، 27، 29، 29 درصد است که در این چهار ساله سیر صعودی ملی می کند و سهم امور

اقتصادی از این اعتبارات به ترتیب 72/5، 68، 63/5 و 66/3 درصد است. کهنسبت به سایر امور قابل توجه است. در واقع به طور متوسط بیش از 65 درصد از اعتبارات تحقیقاتی صرف امور اقتصادی می شود. قابل توجه است که امور دفاع ملی از بودجه عمرانی تحقیقات سهمی ندارد (جدول 5)

جدول 6، سهم اعتبارات تحقیقاتی امور مختلف از بودجه عمومی دولت را نشان میدهد. سهم امور عمومی از بودجه عمومی دولت طی سالهای 69 تا 72 کمتر از 0/03 درصد است، سهم دفاع ملی در این سالها به ترتیب 0/03 درصد، 0/04 درصد، 0/09 درصد و 0/05 درصد است. امور اجتماعی با سهمی به ترتیب 0/38، 0/40، 0/45 و 48 درصد همواره از سیر صعودی برخوردار بوده و امور اقتصادی با سهمی با ترتیب 1/13، 1/01، 0/99 و 1/80 درصد بجز سال 72 از سیر نزولی برخوردار است.

امور اقتصادی اگر چه از بودجه عمومی دولت سهم بیشتری دارد ولی طی سالهای 69 تا 72 همواره سیر نزولی داشته است. (جدول 6)

■ بودجه تحقیقاتی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی
به کل بودجه آنها حدود 3/1 درصد است. با توجه به گسترش تحصیلات تکمیلی،
تخصیص فقط 3/1 درصد بودجه دانشگاهها به امر
تحقیقات ناکافی به نظر می‌رسد.

جدول 5. نسبت اعتبارات تحقیقاتی امور مختلف از کل امور به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	اقتصادی	اجتماعی	دفاع ملی	عمومی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
					(پ)	(م)
100	41	51/3	5/7	2/0	69	جاری
100	33/4	54/9	7/6	4/1	70	
100	34/23	48/90	13/46	3/41	71	
100	29/65	57/93	8/86	3/56	72	
100	87/3	11/8	-	0/9	69	عمرانی
100	85/6	12/9	-	1/5	70	
100	84/51	14/64	-	0/85	71	
100	83/76	15/7	-	0/54	72	
100	72/5	24/5	1/8	1/2	69	کل*
100	68/0	27/0	2/6	2/4	70	
100	63/44	29/05	5/60	1/91	71	
100	66/26	29/38	2/84	1/51	72	

* به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

(پ) پرداختی

(م) مصوب

توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی
کشور فعالیتهای بخش تحقیقات در قالب
برنامه های تحقیقات نیز دیده شده است.
برنامه تحقیقات وابسته به وزارت فرهنگ
و آموزش عالی، بهداشت، درمان و

04 مقایسه اعتبارات پژوهشی به
تفکیک برنامه های تحقیقاتی
جدول 7، اعتبارات تحقیقاتی سالهای
69 تا 72 را به تفکیک برنامه های
تحقیقاتی نشان می دهد. در برنامه اول

آموزش پزشکی و سایر سازمانها و دستگاههای اجرایی را شامل می شود. برنامه تحقیقات صنعتی و زیربنایی شامل فعالیتهای تحقیقاتی مربوط به منابع آب، راه و ترابری، صنایع معادن، جهانگردی، انرژی اتمی و بازرگانی است. برنامه تحقیقات کشاورزی و وزارت جهاد سازندگی است و فعالیتهای تحقیقاتی آموزش و پرورش عمومی، فرهنگ و هنر، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، تغذیه، تامین اجتماعی و بهزیستی، حفاظت محیط زیست و آموزش فنی و حرفه ای در قالب برنامه های علوم انسانی و اجتماعی دیده شده است.

جدول 6. نسبت اعتبارات تحقیقاتی امور مختلف از بودجه عمومی دولت به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	اقتصادی	اجتماعی	دفاع ملی	عمومی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
					پ	م
0/78	0/32	0/40	0/04	0/02	69(پ)	جاری
0/80	0/27	0/44	0/06	0/03	70(پ)	
1/04	0/36	0/51	0/14	0/03	71(پ)	
0/95	0/28	0/55	0/08	0/3	72(پ)	
4/02	3/51	0/48	-	0/03	69(پ)	عمرانی
3/51	3/00	0/45	-	0/06	70(پ)	
3/48	2/94	0/51	-	0/03	71(پ)	
2/90	2/43	0/46	-	0/02	72(م)	
1/56	1/13	0/38	0/03	0/02	69(پ)	کل*
1/48	1/01	0/40	0/04	0/03	70(پ)	
1/56	0/99	0/45	0/09	0/03	71(پ)	
1/63	1/08	0/48	0/05	0/02	72(م)	

* سهم اعتبارات جاری از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 4284778236 هزار ریال، 5553778036 هزار ریال، 6950960661 هزار ریال و 14012187629 هزار ریال بوده است.

** سهم اعتبارات عمرانی از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 1766311285 هزار ریال، 252748885 هزار ریال، 2915644201 هزار ریال و 9683885199 هزار ریال بوده است.

*** سهم اعتبارات عمرانی از بودجه عمومی دولت (از محل درآمد عمومی دولت) در سالهای 69، 70، 71، 72 به ترتیب 6678418155 هزار ریال، 9008105501 هزار ریال، 11150826393 هزار ریال و 25425834711 هزار ریال بوده است.

(پ) پرداختی

(م) مصوب

میزان رشد فعالیتهای تحقیقات دانشگاهی در سالهای 70 تا 72 نسبت به سال پیش از خود به ترتیب برابر 51 درصد، 52 درصد و 142 درصد است. برنامه تحقیقات صنعتی وزیر بنایی در همین دوره افزایشی برابر 21 درصد، 3 درصد، 175 درصد را دارد. برنامه کشاورزی از رشدی معادل 19 درصد، 37 درصد و 132 درصد برخوردار است. علوم انسانی در سال 70 نسبت به سال 69 افزایش 38 درصد را نشان می دهد در حالی که در سال 71 نسبت به سال 70 دارای رشد منی 12 درصد است. این برنامه در سال 72 نسبت به سال 71 رشد افزایشی 122 درصد را دارد. سایر برنامه ها نیز به ترتیب رشدی برابر 79 درصد، منفی 55 درصد و 68 درصد را نشان می دهد. نرخ افزایش برنامه های تحقیقات دانشگاهی و کشاورزی طی این دوره همواره دارای سیر صعودی است (دانشگاهی به ترتیب 51 درصد، 52 درصد، 142 درصد؛ کشاورزی 19 درصد، 37 درصد، 132 درصد) در حالی که دیگر برنامه ها

دارای نوسانهای بالا و پایین هستند (جدول 7). جدول 8 نسبت اعتبارات برنامه ای تحقیقات را به کل اعتبارات تحقیقاتی کشور نشان می دهد. در سال 69 سهم برنامه های دانشگاهی 14 درصد، صنعتی و زیر بنایی 33 درصد، کشاورزی 39/5 درصد، علوم انسانی و اجتماعی 11/7 درصد و سایر برنامه ها 1/8 درصد است.

این سهم در سال 70 به ترتیب برابر است با 16/7، 31، 37، 12/0 و 2/6 درصد در سال 71 به ترتیب برابر است با 19، 25، 39، 8/5 و 9 درصد و در سال 72 به ترتیب 19/7، 28/4، 38.8 و 6 درصد است. بیشتر اعتبارات برنامه تحقیقات دانشگاهی در بودجه جاری دیده شده است، در حالی که بیشتر سهم برنامه ای صنعتی و زیر بنایی در قالب بودجه عمرانی است. بیشترین سهم را برنامه کشاورزی و منابع طبیعی داراست و قسمت بیشتر آن در بخش عمرانی دیده شده است.

جدول 7. اعتبارات برنامه‌های تحقیقاتی* به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	سایر برنامه‌ها	علوم انسانی و اجتماعی	کشاورزی و منابع طبیعی	صنعتی و زیربنایی	دانشگاهی**	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
						69(پ)	70(پ)
33475329	1900000	7240641	11716962	1999743	10617983	69(پ)	جاری
44714055	3399530	9414818	12661795	2273552	16964360	70(پ)	
72496940	12853455	8706355	22095673	2565992	26275465	71(پ)	
133118850	17463000	18673000	33795000	5490850	57697000	72(پ)	
71082641	-	5011945	29671164	32362001	4037531	69(پ)	عمرانی
88717049	-	7539167	36493288	39422549	5262000	70(پ)	
101435301	2490482	5832950	45425850	40231019	7455000	71(پ)	
281140000	8375000	13649000	123127000	112189000	23800000	72(م)	
104557970	1900000	12252586	41388126	34361744	14655514	69(پ)	کل***
133431104	3399530	16953985	49155083	41696146	22226360	70(پ)	
174245991	15343937	14853055	67521523	42797011	33730465	71(پ)	
414908850	25838000	32972000	156922000	117679850	81497000	72(م)	

* اعتبارات تحقیقاتی فوق، تمامی اعتبارات تحقیقاتی دولتی را شامل نمی‌شود و تنها مربوط به مراکز و سازمانهایی می‌شود که دارای ردیف بودجه‌ای مستقل هستند.

** اعتبارات برنامه تحقیقات دانشگاهی تنها مربوط به دانشگاههای و مؤسسات آموزش عالی نمی‌شود، بلکه برخی مراکز تحقیقاتی، سازمانها و دستگاههای اجرایی نیز از محل اعتبارات این برنامه تأمین اعتبار می‌شوند.

*** به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

مأخذ: مجلس شورای اسلامی، قانون بودجه سال 69-72 کل کشور.

جدول 8. نسبت اعتبارات برنامه‌های تحقیقاتی از کل اعتبارات تحقیقاتی (69-72)

جمع کل	سایر برنامه‌ها	علوم انسانی و اجتماعی	کشاورزی و منابع طبیعی	صنعتی و زیربنایی	دانشگاهی	نام مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
						69(پ)	70(پ)
100	5/7	21/6	35/0	6/0	31/7	69(پ)	جاری
100	7/6	21/1	28/3	5/1	37/9	70(پ)	
100	17/73	12/01	30/48	3/54	36/24	71(پ)	
100	13/1	14/0	25/4	4/1	43/4	72(پ)	
100	-	7/1	41/7	45/5	5/7	69(پ)	عمرانی
100	-	8/5	41/2	44/4	5/9	70(پ)	
100	2/46	5/75	44/78	39/66	7/35	71(پ)	
100	3/0	4/8	43/8	39/9	8/5	72(م)	
100	1/8	11/7	39/6	32/9	14/0	69(پ)	کل*
100	2/6	12/7	36/8	31/2	16/7	70(پ)	
100	8/81	8/52	38/75	24/56	19/36	71(پ)	
100	6/2	7/9	37/8	28/4	19/7	72(م)	

* به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

(پ) پرداختنی

(م) مصوب

جدول 9. سهم اعتبارات تحقیقاتی بنامه‌های تحقیقاتی به بودجه عمومی دولت به تفکیک جاری، عمرانی و کل (69-72)

جمع کل	سایر برنامه‌ها	علوم انسانی و اجتماعی	کشاورزی و منابع طبیعی	صنعتی و زیربنایی	دانشگاهی	نظم مؤسسه/سازمان اعتبارات تحقیقاتی	
						عمرانی	جاری
0/78	0/04	0/17	0/27	0/05	0/25	69(پ)	جاری
0/80	0/06	0/17	0/23	0/04	0/30	70(پ)	
1/04	0/18	0/13	0/32	0/04	0/37	71(پ)	
0/95	0/12	0/13	0/24	0/04	0/41	72(پ)	
4/02	-	0/28	1/68	1/83	0/23	69(پ)	عمرانی
3/51	-	0/30	1/44	1/56	0/21	70(پ)	
3/48	0/08	0/20	1/56	1/38	0/26	71(پ)	
0/29	0/01	0/01	0/13	0/12	0/02	72(م)	
1/58	0/03	0/18	0/62	0/52	0/22	69(پ)	کل*
1/48	0/04	0/19	0/54	0/46	0/25	70(پ)	
1/56	0/14	0/13	0/61	0/38	0/30	71(پ)	
1/63	0/10	0/13	0/62	0/46	0/32	72(م)	

* به زیرنویس جدول 1 مراجعه شود.

(پ) پرداختنی

(م) مصوب

برنامه علوم انسانی و اجتماعی که به طور متوسط 10 درصد از اعتبارات تحقیقاتی را دارد سهم بسیار پایینی نسبت به دیگر برنامه هاست. به طور متوسط سهم برنامه تحقیقات دانشگاهی در این سالها حدود 20 درصد است که اکثر آن در قسمت جاری دیده شده است و سهم برنامه صنعتی وزیر بنایی حدود 30 درصد است که عمده آن در قالب عمرانی است.

مقدار متوسط سهم کشاورزی و منابع طبیعی حدود 40 درصد است که بیشتر در قالب عمرانی است، سهم علوم انسانی و اجتماعی که حدود 10 درصد است بیشتر در قالب جاری دیده شده است و سهم بخش عمرانی این برنامه بسیار کم است (جدول 8)

جدول 9، سهم اعتبارات برنامه های تحقیقاتی از بودجه عمومی دولت را نشان می دهد. همان طور که در این جدول مشاهده می شود سهم برنامه

جدول ۱۰. اعتبارات مصوب نهادها و وزارتخانه‌ها و مقایسه بودجه تحقیقاتی آنها با کل اعتبارات (در سال ۱۳۷۲)*

(ارقام به هزار ریال)

عنوان	کل اعتبارات			اعتبارات پژوهشی			سهم اعتبارات تحقیقاتی از کل (درصد)
	جاری	عمرانی	جمع**	جاری	عمرانی	جمع**	
نهاد ریاست جمهوری	۲۱۸۸۰۰۰۰۰	-	۱۱۸۸۰۰۰۰۰	۱۶۳۰۰۰۰۰	-	۱۶۳۰۰۰۰۰	۱/۳۷
سازمان برنامه و بودجه	۱۱۲۷۵۰۰۰	۵۷۷۰۰۰۰	۱۷۲۳۵۰۰۰	۱۲۸۵۰۰۰۰	۱۹۷۰۰۰۰۰	۳۲۵۵۰۰۰۰	۱۸/۸
وزارت فرهنگ و آموزش عالی	۴۲۸۵۱۷۰۰۰	۱۷۷۰۴۷۰۰۰	۶۰۵۵۶۳۰۰۰	۴۰۵۴۲۰۰۰۰	۱۷۷۰۲۰۰۰۰	۵۸۲۲۶۰۰۰۰	۹/۶
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۷۵۸۶۳۹۰۰۰	۳۵۴۴۲۰۰۰۰	۲۱۱۱۰۵۹۰۰۰۰	۲۱۲۲۵۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰۰	۲۱۹۴۵۰۰۰۰	۱/۰۳
وزارت آموزش و پرورش	۲۹۴۸۰۰۰۰۰۰	۶۳۱۲۴۸۰۰۰۰	۳۵۷۹۲۴۸۰۰۰۰	۲۸۴۹۰۰۰۰۰	-	۲۸۴۹۰۰۰۰۰	۰/۰۷۹
وزارت کشاورزی	۱۵۱۳۱۹۰۰۰	۴۲۷۱۱۴۰۰۰۰	۵۷۸۴۳۳۰۰۰۰	۱۶۹۹۵۰۰۰۰	۸۳۷۵۹۰۰۰۰	۱۰۰۷۵۴۰۰۰۰	۱۷/۲۲
وزارت جهاد سازندگی	۱۶۹۶۹۰۵۰۰	۲۱۳۰۶۶۰۰۰۰	۳۸۲۷۵۶۵۰۰	۱۶۱۴۰۰۰۰۰	۳۷۳۲۳۰۰۰۰	۵۳۴۶۳۰۰۰۰	۱۳/۹۶
وزارت مسکن و شهرسازی	۱۰۴۱۰۰۰۰۰	۲۶۵۷۲۴۰۰۰۰	۲۷۶۱۳۴۰۰۰۰	۱۵۵۱۰۰۰۰۰	۵۳۳۵۰۰۰۰۰	۶۸۸۶۰۰۰۰۰	۲/۴
وزارت کشور	۷۲۷۲۴۸۰۰۰۰	۸۰۰۲۴۰۰۰۰	۸۰۷۲۷۲۰۰۰۰	۴۲۰۰۰۰۰۰	۵۳۳۵۰۰۰۰۰	۳۹۲۰۰۰۰۰۰	۰/۴
وزارت امور خارجه	۱۵۱۳۵۰۰۰۰	۴۱۵۱۳۰۰۰۰	۱۹۲۸۶۳۰۰۰۰	۴۸۰۰۰۰۰۰	-	۴۸۰۰۰۰۰۰	۰/۲۴
وزارت دادگستری	۱۷۱۳۹۱۰۰۰۰	۲۴۷۰۰۰۰۰۰	۱۹۶۰۹۱۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰۰۰۰	-	۱۲۵۰۰۰۰۰۰	۰/۶۳
وزارت امور اقتصادی و دارایی	۶۹۹۸۵۰۰۰۰	۹۰۰۰۰۰۰۰	۷۰۸۸۵۰۰۰۰	۸۰۵۰۰۰۰۰	۹۰۰۰۰۰۰۰	۱۷۰۵۰۰۰۰۰	۲/۴
وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۱۷۰۷۰۰۰۰۰۰	-۸۲۷۰۰۰۰۰۰	۱۷۸۹۷۰۰۰۰۰	۱۱۵۰۰۰۰۰۰	-	۱۱۵۰۰۰۰۰۰	۰/۶۲
وزارت کار و امور اجتماعی	۵۲۷۰۰۰۰۰۰	-	۶۸۲۳۰۰۰۰۰	۳۸۸۰۰۰۰۰۰	-	۳۸۸۰۰۰۰۰۰	-۰/۵۶
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱۶۲۹۵۲۰۰۰۰	۱۱۸۰۱۰۰۰۰	۱۷۴۷۵۳۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰۰	-	۵۰۰۰۰۰۰۰	۰/۲۸
وزارت نیرو	۱۹۸۱۳۹۹۲	۱۳۲۹۰۲۹۰۰۰	۱۳۴۸۸۴۲۹۹۲	۲۹۹۹۹۵۰	۲۵۲۷۰۰۰۰۰	۲۸۲۶۹۹۵۰	۲
وزارت صنایع	۱۲۷۴۰۰۰۰۰	۲۰۲۲۶۰۰۰۰	۳۲۹۶۶۰۰۰۰	-	-	-	-
وزارت معادن و فلزات	۴۶۸۵۰۰۰۰۰	۳۱۸۰۰۸۱۰۰۰	۳۲۲۶۹۳۸۰۰	۱۳۹۱۶۰۰۰۰	۱۳۹۱۶۰۰۰۰	۱۳۹۱۶۰۰۰۰	۴/۳۱
وزارت صنایع مسکن	۱۴۰۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰۰	۹۲۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۱۵/۹
وزارت بازرگانی	۱۰۲۶۰۰۰۰۰	۱۴۶۳۰۰۰۰۰	۱۱۷۲۳۰۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰۰۰	-	۱۷۰۰۰۰۰۰	۱/۴۵
وزارت راه و ترابری	۳۴۷۲۹۸۱۹۶	۱۰۹۲۵۶۰۰۰۰۰	۱۴۴۱۸۵۸۱۹۶	۴۰۰۰۰۰۰۰	۸۵۲۳۰۰۰۰۰	۸۵۶۳۰۰۰۰۰	۰/۵۹
سازمان بهزیستی کشور	۲۱۵۸۷۰۰۰۰	۱۰۵۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۸۷۰۰۰۰	۷۸۹۰۰۰۰۰	-	۷۸۹۰۰۰۰۰	۲/۴
سازمان انرژی اتمی	۴۳۰۰۰۰۰۰۰	۶۳۸۰۰۰۰۰۰	۶۸۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۹۹۰۹۰۰۰	۵۶۹۸۰۰۰۰۰	۵۸۹۷۰۹۰۰	۸۶/۵
مؤسسه کار و تأمین اجتماعی	۲۰۰۰۰۰۰۰	-	۲۰۰۰۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰۰۰	-	۲۵۰۰۰۰۰۰	۶۲/۵
جهاد دانشگاهی	۴۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰	۵۸۰۰۰۰۰۰	۲۷۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰۰۰	۷۷/۵
شرکت پست جمهوری اسلامی ایران	۲۳۰۰۰۰۰۰	۱۶۷۵۰۰۰۰۰	۱۶۷۵۰۰۰۰۰	-	-	-	-
سازمان حفاظت محیط زیست	۱۴۰۶۷۰۰۰۰	۲۸۵۷۸۰۰۰۰	۳۲۶۴۵۰۰۰۰	۱۰۵۹۰۰۰۰	۱۴۶۹۵۰۰۰۰	۱۵۷۵۴۰۰۰۰	۴۸
وزارت نفت	۸۱۶۷۵۶۰۰	۱۷۹۷۲۹۰۰۰۰	۱۸۷۸۹۶۵۶۰	-	۵۰۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰۰	۰/۲۶
مؤسسه وازی	۴۶۶۰۰۰۰۰	۲۹۰۰۰۰۰۰	۷۵۶۰۰۰۰۰	۴۶۶۰۰۰۰۰	۲۹۰۰۰۰۰۰	۷۵۶۰۰۰۰۰	۱۰۰

* شورای پژوهش‌های علمی کشور، دبیرخانه شورای ملی برنامه تحقیقات
 ** جمع: به کل اعتبارات جاری و عمرانی از محل درآمد عمومی دولت و درآمد اختصاصی آن اطلاق می‌شود.

درصد) متوسط سهم برنامه تحقیقات صنعتی و زیر بنایی طی این سالها حدود 0/45 درصد است که اغلب در بخش عمرانی است (متوسط 1/5 درصد)

تحقیقات دانشگاهی از بودجه عمومی دولت در سالهای 69 تا 72 دارای سیر صعودی است (به ترتیب 0/22 درصد، 0/25 درصد، 0/30 درصد و 0/32

و سهم اعتبارات جاری این برنامه کمترین مقدار و حدود 0/04 درصد است. سهم برنامه تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی با متوسط حدود 0/60 درصد نیز اغلب در قسمت عمرانی دیده شده است (به طور متوسط حدود 1/5 درصد). سهم برنامه تحقیقات علوم انسانی و اجتماعی با متوسط حدود 0/45 درصد کمترین مقدار است. به طور کلی بالاترین سهم را برنامه کشاورزی و منابع طبیعی دارد. در مراتب بعدی، برنامه تحقیقات صنعتی وزیر بنایی، دانشگاهی، علوم انسانی و اجتماعی و سایر برنامه ها قرار دارند (جدول 9).

جدول 10، اعتبارات مصوب نهادها و وزارت خانه ها را در سال 72 نشان می دهد. در این جدول علاوه بر کل اعتبارات مصوب و اعتبارات تحقیقاتی، سهم اعتبارات تحقیقاتی از کل اعتبارات نیز محاسبه شده است. در سطح وزارتخانه ها کمترین سهم مربوط به وزارت آموزش پرورش (0/078 درصد) است. وزارت امور خارجه (با 0/24 درصد) وزارت نفت (با 0/26 درصد) در مراتب بعدی قرار دارند که سهم اعتبارات

تحقیقات این وزارتخانه ها نسبت به کل اعتبارات آنها بسیار ناچیز است. از طرف دیگر وزارت کشاورزی (17/42 درصد)، وزارت صنایع سنگین (15/9 درصد) و وزارت جهاد سازندگی (14 درصد) از سهم نسبتاً خوبی برخوردارند.

در بین نهادهای غیر وزارتخانه ای سهم اعتبارات تحقیقاتی به کل اعتبارات مربوط به سازمان انرژی اتمی (86/5 درصد) و جهاد دانشگاهی (77/5 درصد) قابل ملاحظه بوده و درصد قرار دارند و نهاد ریاست جمهوری کمترین سهم (1/37 درصد) را داراست (جدول 10)

جدول 11، نسبت به بودجه تحقیقاتی به کل بودجه در بخشهای مختلف وزارت فرهنگ و آموزش عالی رانشان می دهد. همان گونه که در این جدول مشاهده می شود نسبت بودجه تحقیقاتی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی به کل بودجه آنها طی سالهای 68 تا 72 به ترتیب عبارت اند از 1/52 درصد، 1/92 درصد، 2/57 درصد و 3/1 درصد و اگر چه سهم بودجه تحقیقات دانشگاهها در کل بودجه آنها طی سالهای برنامه اول

توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سعودی است.
بسیار پایین است ولی دارای سیر

جدول 11. درصد بودجه تحقیقاتی از کل بودجه مؤسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سالهای برنامه اول توسعه

عنوان	68	69	70	71	72
دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی	درصد	1/52	1/92	2/17	2/57
	اعتبارات پژوهشی	13081123	2519494	4230900	6772176
مؤسسات و مراکز پژوهشی	درصد	35/51	49/22	96/64	95/66
	اعتبارات پژوهشی	3191216	7909237	1221985	16948917
بخشهای ستادی	درصد	3/9	4/01	3/61	5/38
	اعتبارات پژوهشی	519850	737344	1083974	2493468
کل	درصد	4/64	6/74	7/38	7/63
	اعتبارات پژوهشی	5519189	111066075	17534709	262114561

این نسبت برای مؤسسات و مراکز تحقیقاتی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی نیز دارای سیر صعودی بوده و از 35/5 درصد در سال 68 به حدود 96/8 درصد در سال 72 رسیده است. نسبت بودجه تحقیقاتی بخشهای ستادی این وزارت نیز دارای سیر تقریباً صعودی بوده و از 3/9 درصد در سال 68 به حدود 7 درصد در سال 72 رسیده است.

به طور کلی نسبت بودجه تحقیقاتی به کل بودجه در وزارت فرهنگ و آموزش عالی و مؤسسات وابسته در سالهای 68 تا 72 به ترتیب عبارت است از 4/6، 6/7، 7/4، 7/6 و 9/5 و اگر چه طی برنامه اول دارای سیر صعودی بوده است ولی این نسبت چندان رضایت بخش نیست.

05 وضعیت اعتبارات پژوهشی در وزارت فرهنگ و آموزش عالی و موسسات وابسته

جدول 11، درصد بودجه تحقیقاتی از کل بودجه موسسات وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سالهای برنامه اول توسعه داده شده است.

جدول 12، اعتبارات مصوب سال 72 وزارت فرهنگ و آموزش عالی به تفکیک دستگاهها و موسسات آموزش عالی موسسات و مراکز پژوهش و بخشهای ستادی در قالب کل اعتبارات و اعتبارات تحقیقاتی داده شده است.

همان طور که مشاهده می شود به طرز متوسط 3/1 درصد از اعتبارات دانشگاهها و موسسات آموزش عالی تحقیقاتی است. این نسبت در بخشهای ستادی وزارت حدود 7 درصد و در مجموع موسسات و مراکز تحقیقاتی حدود 97 درصد است. در کل نسبت اعتبارات تحقیقاتی وزارت فرهنگ و آموزش عالی به کل اعتبارات در سال 72 حدود 9/5 است (جدول 12).

06 نتیجه

آنچه را که درنگاهی اولیه و با مرور مطالب مندرج در این طرح می توان به آن اشاره داشت به شرح ذیل است:

01 سهم بودجه تحقیقاتی از تولید ناخالص داخلی (GDP) و همچنین بودجه سرانه تحقیقات در مقایسه با سایر کشورها در سطح پایینی قرار دارد و با توجه به منزلت علم و تحقیق در اسلامه، و نیز تاکید قانون اساسی، در تقویت تحقیقات کشور لازم است این شاخص به وعظ مطلوب تری ارتقا یابد.

02 با استفاده از آمار این گزارش و همچنین آمار ارائه شده در گزارش ملی تحقیقات سال 71، چنین استنباط می شود که سهم بخش خصوصی در سرمایه گذاری در امر تحقیقات بسیار اندک است. علاوه بر این سرمایه گذاری خارجی در امر تحقیقات در کشور خبری نیست، که شاید این امر بدیهی باشد، اما عدم استفاده از بودجه های نظیر یونسکو، سازمان کنفرانس اسلامی و غیره در جهت پیشبرد امور تحقیقاتی و با توجه به حقی عضویت پرداختی توسط کشورمان به هیچ وجه معقول به

نظرنمی رسد و باید این مشکل به هر ترتیب بر طرف شود.

03 در رابطه با نوع تحقیقات مورد نیاز کشور از قبیل تحقیقات بنیادی، کاربردی و توسعه ای، سیاستگذاری خاصی در رابطه با نحوه تخصیص بودجه و اصولاً نحوه تفکیک آنها از یکدیگر وجود ندارد و لازم است که توسط صاحب نظران و مراجع ذیربط سیاستگذاری و برنامه ریزی منطقی به عمل آید.

04 در رابطه با بودجه های جاری و عمرانی تحقیقات در بخشهای مختلف

هیچ گونه هماهنگی و همخوانی وجود ندارد. در وزارت فرهنگ و آموزش عالی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بودجه های تحقیقاتی عمرانی کمتر از 30 درصد کل بودجه تحقیقاتی این وزارتخانه را تشکیل می دهد و این امر در رابطه با سایر دستگاهها بر عکس است. به نظر می رسد برنامه ریزی و سیاستگذاری خاصی بدین منظور وجود ندارد و باید یک روند منطقی برای این منظور طراحی و تنظیم شود.

جدول 12. اعتبارات وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال 1372

عنوان	کل اعتبارات			اعتبارات تحقیقاتی			سهم اعتبارات پژوهشی از کل (درصد)		
	جاری	عمرانی	جمع	جاری	عمرانی	جمع	جاری	عمرانی	جمع
دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی	335251000	149997000	495652500	13616000	1754000	15370000	4/06	1/17	3/1
مؤسسات و مراکز پژوهشی	24071000	14400000	38471000	23091000	14150000	37241000	95/93	98/26	96/80
بخشهای ستادی	48411000	7650000	70811000	2710000	2200000	4910000	5/6	28/76	6/93
جمع	407733000	172047000	604934500	39417000	18104000	57521000	9/67	10/52	9/51

05 در تمام سالهای مورد مطالعه نسبت بودجه تحقیقات بین دستگاهها از توزیع مناسبی برخوردار نبوده است، برای نمونه در سال 72 به میزان 13/8 درصد از کل بودجه تحقیقات کشور به

وزارت فرهنگ و آموزش عالی، میزان 7/11 درصد از آن به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مابقی 79/8 درصد به سایر دستگاهها اختصاص یافته است و این درحالی است که بیش

از 80 درصد نیروی انسانی محقق در دو وزارتخانه فوق قرار دارند.

06 توزیع بودجه تحقیقات بر حسب امور نیز حکایت از عدم یک سیاست معین در برنامه ریزی تحقیقات در امور فوق دراد. به نظر می رسد که هیچ تناسب منطقی بین بودجه تحقیقاتی تخصیص داده شده به امور اقتصادی (66/46 درصد) و امور عمومی و دفاعی (به ترتیب 1/51 و 2/84 درصد) وجود ندارد (جدول 5).

07 نسبت اعتبارات تحقیقاتی بر حسب برنامه تحقیقات نیز حاکی از عدم انسجام و نگرش منطقی در توزیع اعتبارات است. ارقام حاضر بیان کننده این مطلب هستند که مثلاً به علت محوریت کشاورزی 37/8 درصد بودجه تحقیقات به این برنامه تخصیص یافته است، ظ در مقابل به برنامه بخش دانشگاهی صرفاً 19/7 درصد از بودجه در سالهای گذشته نتوانسته اند نسبت به هزینه شدن بودجه، سیاست مشخصی را اعمال کنند و اقداماتی از قبیل بند «د» تبصره 17 و یا قانون معروف به دو درهزار نتوانسته اند

بودجه های تحقیقاتی را به مراجع قادر به انجام تحقیقات سوق دهند.

08 نگاهی به بودجه تحقیقاتی نهادها و وزارتخانه ها در مقایسه با کل بودجه آنها، حاکی از این واقعیت نگران کننده است که هیچ گونه تناسب و تعادل منطقی در نسبت بودجه های تحقیقاتی دستگاهها بهل بودجه آنها وجود ندارد. برای نمونه نسبت بودجه تحقیقاتی وزارت کشاورزی بهکل بودجه آن وزارتخانه حدود 17/42 درصد است، این در حالی است که همین نسبت در مورد وزارت کشور 0/4 درصد، وزارت امور خارجه 0/24 درصد و در مورد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی 1/03 درصد است (جدول 10).

09 نسبت اعتبارات تحقیقاتی به کل بودجه وزارت فرهنگ و آموزش عالی حدود 9/51 درصد است که با حذف مراکز تحقیقاتی و بودجه ستادی این وزارت این رقم به 3/1 درصد می رسد این بدان معنی است که بودجه تحقیقاتی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی بهکل بودجه آنها حدود 3/1 درصد است با توجه به گسترش تحصیلات تکمیلی،

تخصیص فقط 3/1 درصد بودجه دانشگاهها به امر تحقیقات ناکافی به نظر می‌رسد.

10. در نهایت سهم بودجه تحقیقات نسبت به کل بودجه دانشگاهها از قبیل دانشگاه تهران (5/79 درصد)، شهید بهشتی (1/93 درصد)، شیراز (3/15 درصد) حاکی از سطح نازل تحقیقات و عدم توجه و سرمایه گذاری در بخش تحقیقات موسساتی است که بیشترین تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی را به خود اختصاص داده اند.

لازم است این نکته نیز تذکر داده شود که بودجه تحقیقاتی دانشگاهها اساساً صرف حقوق و مزایای اعضای هیئت علمی و محققین نمی‌شود و این اعضا که بخشی از اوقات خود را صرف پژوهش می‌کنند از ردیفهای غیر تحقیقاتی حقوق می‌گیرند، که می‌بایست محاسبه و در هزینه های واقعی تحقیقات منظور شود. ولی از طرف دیگر حقوق و مزایای کارکنان غیر هیئت علمی در موسسات پژوهشی که قاعداً باید خارج از هزینه های تحقیقاتی محاسبه شود نیز از ردیف بودجه تحقیقاتی هزینه می

گردد. با منظور داشتن دو مطلب فوق هزینه های تحقیقاتی چندان فرقی با ارقام جداول مورد مطالعه نخواهد داشت. ■